

(ed. L. Cohn and S. Reiter, post. R. Khazarzar)
Philonis Alexandrini opera quae supersunt (editio minor), vol. 6.
Berlin: Reimer, 1915, pp. 191–200.

ΕΚ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΩΝ (ΥΠΕΡ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ)

Fragmentum I

Eusebius. Praeparatio evangelica

Liber VIII

5

11. Φέρε λοιπὸν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς κατὰ Μωυσέα νομοθεσίας ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἀνδράσι διαφανῶν θεασώμεθα. πρῶτα δὲ θήσω <Φίλωνος> τὰ περὶ τῆς ἀπ' Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰουδαίων, ἣν πεποιήνται Μωυσέως ἡγουμένου, ἀπὸ τοῦ πρώτου συγγράμματος ὧν ἐπέγραψεν <Υποθετικῶν>, ἔνθα τὸν ὑπὲρ Ἰουδαίων ὡς πρὸς κατηγοροῦς αὐτῶν ποιούμενος λόγον ταῦτά φησιν·

6

1. Τὸν μὲν παλαιὸν αὐτοῖς πρόγονον ἀπὸ Χαλδαίων εἶναι, τὸν δὲ λαὸν ἀναστῆναι τοῦτον ἐξ Αἰγύπτου μετῴκισμένον ἀπὸ Συρίας τὸ πάλαι, μυριάσι τε ἀμυθήτοις πλήθοντα καὶ τῆς γῆς οὐκ οὔσης ἰκανῆς, πρὸς δ' ἔτι καὶ νεότητι φρονημάτων ἐντεθραμμένον μέγας καὶ ἅμα τοῦ θεοῦ διὰ φασμάτων καὶ ὄνειράτων ἔξοδον αὐτοῖς δηλοῦντος, καὶ οὐδενὸς ἦττον εἰς πόθον κατὰ δαίμονα ἐμπεισόντας τῆς πατρίου καὶ ἀρχαίας γῆς· ὅθεν δὴ καὶ τὸν πρόγονον ἐκείνον αὐτοῖς κατελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, εἴτε τῷ θεῷ δὴ δόξαν εἴτε προνοία τινί, <καὶ> πάντων εὐδαιμονῆσαι μάλιστα, ὡς ἀπ' ἐκείνου μέχρις εἰς τὸ παρὸν τό τε ἔθνος αὐτοῖς καὶ γεγενῆσθαι καὶ διαμένειν κατὰ τοσοῦτον ὑπερβάλλειν εἰς πολυανδρίαν.

2. Καὶ μετὰ βραχέα φησίν·

Ἀνὴρ γε μὴν αὐτοῖς ἡγεῖτο τῆς τε ἐξόδου καὶ τῆς πορείας εἰς οὐδὲν τῶν πολλῶν, εἰ βούλει, διάφορος· οὕτω καὶ ἐλοιδόρουν γόητα καὶ κέρκωπα λόγων. καλῆς μὲντοι γοητείας καὶ πανουργίας, ἐξ ἧς τὸν γε λαὸν ἅπαντα ἐν ἀνυδρία καὶ λιμῷ καὶ τῶν ὁδῶν ἀγνοία καὶ ἀπορία τῶν συμπάντων οὐ μόνον εἰς τὸ παντελὲς διεσώσατο [καὶ] ὥσπερ ἐν εὐθηνία πάση καὶ παραπομπῇ τῶν μεταξὺ κειμένων ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀστασιάστους αὐτοὺς καὶ πρὸς ἑαυτὸν μάλιστα εὐπειθεῖς διεφύλαξε. 3. καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγον δήπου χρόνον, ἀλλ' ὅσον οὐδ' οἰκίαν ἐν ὁμοφροσύνῃ συμμεῖναι μετὰ πάσης εὐθηνίας εἰκός ἐστιν. καὶ οὐ δίψος, οὐ λιμός, οὐ φθορὰ σωμάτων, οὐχὶ φόβος περὶ τῶν μελλόντων, οὐκ ἀγνοια τῶν συμβησομένων, ἐπὶ τὸν γόητα ἐκείνον ἐπῆρε τοὺς ἐξαπατωμένους καὶ περιφθειρομένους λαούς.

4. καίτοι τί βούλει; φῶμεν ἐκείνῳ τινὰ εἶναι τοσαύτην τέχνην ἢ δεινότητα λόγων ἢ σύνεσιν, ὡς τῶν τοσοῦτων καὶ τοιούτων ἀτόπων καὶ πρὸς ὄλεθρον ἅπαντας ἀγόντων ἐπικρατεῖν; ἢ γὰρ τὰς φύσεις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώπων οὐκ ἀμαθῶς οὐδὲ δυσκόλως, ἀλλ' εὐπειθῶς καὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀπρονοήτως ἔχειν; ἢ τούτους μὲν ὡς μάλιστα κακοὺς εἶναι, τὸν δὲ θεὸν τὰς δυσκολίας αὐτῶν πραῖνειν καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος ὥσπερ ἐπιστατεῖν; ὅπερ γὰρ σοὶ μάλιστα ἀνὲκ τούτων ἀληθὲς εἶναι δόξη, πρὸς ἐπαίνου καὶ τιμῆς καὶ ζήλου περὶ αὐτῶν συμπάντων ἰσχύειν φαίνεται. 5. καὶ τὰ μὲν τῆς ἐξόδου δὴ ταῦτα. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν γῆν ταύτην ἦλθον, ὅπως μὲν ποτε ἄρα ἰδρῦθησαν καὶ τὴν χώραν ἔσχον, ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς δηλοῦται. οὐ μὴν ἔγωγε δικαίῳ μᾶλλον καθ' ἱστορίαν ἢ κατὰ τινα λογισμὸν περὶ αὐτῶν τὰ εἰκότα ἐπεξελεῖν. 6. πότερον γὰρ ποτε βούλει τῷ πλήθει τῶν σωμάτων ἔτι περιόντας, καίπερ εἰς τέλος κεκακωμένους, ὅμως δ' ἰσχύοντας καὶ τὰ ὄπλα ἐν χερσὶν ἔχοντας, εἶτα κατὰ κράτος

ἐλεῖν τὴν χώραν, Σύρους τε ὁμοῦ καὶ Φοίνικας ἐν αὐτῇ τῇ ἐκείνων γῆ μαχομένους νικῶντας, ἢ τοὺς μὲν ἀπολέμους καὶ ἀνάνδρους εἶναι καὶ παντελῶς ὀλίγους ὑποθώμεθα καὶ τῶν εἰς πόλεμον παρασκευῶν ἀπόρους, αἰδέσεως δὲ τυχεῖν παρὰ τούτοις καὶ τὴν γῆν λαβεῖν παρ' ἐκόντων, ἔπειτα δ' εὐθύς οὐκ εἰς μακρὰν τὸν τε νεῶν οἰκοδομῆσαι καὶ ἄλλα εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀγιστείαν καταστήσασθαι· 7. δηλοῖ γὰρ, ὡς ἔοικε, ταῦτα καὶ θεοφιλεστάτους αὐτοὺς ἀνωμολογήσθαι καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς· ἐχθροὶ γὰρ ἦσαν ἐξ ἀνάγκης, ὧν ἐπὶ τὴν γῆν ἐξαίφνης ἦλθον ὡς ἀφαιρησόμενοι. 8. παρὰ τούτοις δ' οὖν αἰδέσεως καὶ τιμῆς τυγχάνοντες πῶς οὐχ ὑπερβάλλειν εὐτυχία τοὺς ἄλλους φαίνονται; τίνα δὲ τὰ δευτέρα ἐφεξῆς ἢ τὰ τρίτα πρὸς τούτοις λέγωμεν; πότερον τὸ τῆς εὐνομίας καὶ εὐπειθείας αὐτῶν ἢ τῆς ὀσιότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας; ἀλλὰ τὸν μὲν ἄνδρα ἐκείνον, ὅστις ποτὲ ἦν ὁ τοὺς νόμους αὐτοῖς θεῖς, οὕτω σφόδρα ἐθαύμασαν, ὡς ὅ τι δήποτε ἔδοξεν ἐκείνῳ καὶ αὐτοῖς. 9. εἴτε οὖν λελογισμένος αὐτὸς εἴτε ἀκούων παρὰ δαίμονος ἔφρασε, τοῦτο ἅπαν εἰς τὸν θεὸν ἀνάγειν, καὶ πλειόνων ἐτῶν διεληλυθότων, τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐκ ἔχω λέγειν ὅποσα, πλείω δ' οὖν ἢ δισχίλιά ἐστι, μὴδὲ ῥῆμά γε αὐτὸ μόνον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κινῆσαι, ἀλλὰ καὶ μυριάκις αὐτοὺς ἀποθανεῖν ὑπομεῖναι θάπτον ἢ τοῖς ἐκείνου νόμοις καὶ ἔθεσιν ἐναντία πεισθῆναι.

10. >Ταῦτ' εἰπὼν ἐπιτέμενται τὴν ἐκ τῶν Μωυσεῶς νόμων καταβεβλημένην τῷ Ἰουδαίων ἔθνει πολιτείαν γράφων οὕτως·

7

1. Ἄρα τι τούτων ἢ τούτοις προσόμοιον παρ' ἐκείνοις ἐστί, πρᾶον εἶναι δοκοῦν καὶ τιθασὸν καὶ δικῶν εἰσαγωγὰς καὶ σκήψεις καὶ ἀναβολὰς καὶ τιμήσεις καὶ πάλιν ὑποτιμήσεις ἔχον; οὐδέν, ἀλλὰ πάντα ἀπλᾶ καὶ δηλα. ἐὰν παιδεραστής, ἐὰν μοιχεύης, ἐὰν βιάσῃ παιδα, ἄρρενα μὲν μὴδὲ λέγε, ἀλλὰ καὶ θήλειαν· ὁμοίως ἐὰν σαυτὸν καταπορνεύης, ἐὰν καὶ παρ' ἡλικίαν αἰσχρὸν τι πάθῃς ἢ δοκῆς ἢ μέλλῃς, θάνατος ἢ ζημία. 2. ἐὰν εἰς δούλον σῶμα, ἐὰν εἰς ἐλεύθερον ὕβριζῆς, ἐὰν δεσμοῖς συνέχῃς, ἐὰν ἀπάγων πωλῆς, ἐὰν βέβηλα ἐὰν ἱερὰ παρακλέπτῃς, ἐὰν ἀσεβῆς, οὐκ ἔργῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐὰν ῥήματι τῷ τυχόντι, εἰς μὲν θεὸν αὐτὸν (ἴλεως ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ αὐτῆς τῆς περὶ τούτων ἐννοίας γένοιτο) οὐδὲ ἄξιον λέγειν, ἀλλ' εἰς πατέρα ἢ μητέρα ἢ εὐεργέτην σαυτοῦ, θάνατος ὁμοίως, καὶ οὗτος οὐ κοινὸς οὐδ' ὁ τυχόν, ἀλλὰ δεῖ καταλευσθῆναι τὸν εἰπόντα μόνον ὡς οὐ χεῖρονα ἀσεβείας πράξαντα. 3. ἄλλα δ' αὖ πάλιν ὁποῖα τινα· γυναῖκας ἀνδράσι δουλεύειν, πρὸς ὕβρεως μὲν οὐδεμιᾶς, πρὸς εὐπειθειαν δ' ἐν ἅπασιν γονεῖς παίδων ἄρχειν ἐπὶ σωτηρία καὶ πολυωρία· τῶν ἑαυτοῦ κτημάτων ἕνα ἕκαστον κύριον εἶναι, μὴ θεὸν γε ἐπιφημίσαντα αὐτοῖς μὴδ' ὡς τῷ θεῷ ταῦτα ἀνίησιν· εἰ δὲ λόγῳ μόνον ὑποσχέσθαι προσπέσοι, ψαῦσαι καὶ θιγεῖν αὐτῶν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εὐθύς ἀπάντων ἀποκεκλείσθαι. 4. μὴ μοι τὰ τῶν θεῶν ἀρπάζειν μὴδ' ἀποσυλᾶν ἐτέρων ἀναθέντων· ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων, ὥσπερ ἔφην, προσπεσόν τι καὶ λαθὸν αὐτὸν ῥῆμα ἐπ' ἀνάθεσιν, εἰπόντα δὲ πάντων στέρεσθαι μεταγινώσκοντι δὲ ἢ ἀπαρνούμενων τὰ λελεγεμένα καὶ τὴν ψυχὴν προσαφαιρῆσθαι. 5. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὧν κυριεύει ὁ αὐτὸς λόγος. ἐὰν ἐπιφημίση τροφήν γυναῖκός ἀνὴρ ἱερὰν εἶναι, τροφῆς ἀνέχειν· ἐὰν πατὴρ υἱοῦ, ἐὰν ἄρχων τοῦ ὑπηκόου, ταυτόν. καὶ ἔκλυσις δὲ ἐπιφημισθέντων ἢ μὲν τελειοτάτη καὶ μεγίστη τοῦ ἱερέως ἀποφήσαντος· ὑπὸ γὰρ τοῦ θεοῦ κύριος οὗτος δέξασθαι καὶ μετὰ ταύτην δὲ ἢ παρὰ τῶν μᾶλλον αἰεὶ κυρίων ὅσια ἴλεω τὸν θεὸν ἀποφαίνειν, ὡς μὴδὲ ἐπάναγκες τὴν ἀνάθεσιν δέχεσθαι. 6. μυρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις, ὅσα καὶ ἐπὶ ἀγράφων ἔθων καὶ νομίμων καὶ τοῖς νόμοις αὐτοῖς· ἃ τις παθεῖν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτόν· ἃ μὴ κατέθηκεν, μὴδ' ἀναιρεῖσθαι, μὴδ' ἐκ πρᾶσιᾶς μὴδ' ἐκ ληνοῦ μὴδ' ἐξ ἄλωνος· μὴ θημῶνος ὑφαιρῆσθαι μέγα ἢ μικρὸν ἀπλῶς μὴδέν· μὴ πυρὸς δεηθέντι φθονεῖν· μὴ νάματα ὑδάτων ἀποκλείειν· ἀλλὰ καὶ πτωχοῖς καὶ πηροῖς τροφήν ἐρανίζουσι πρὸς τὸν θεὸν εὐαγῶς ἀνέχειν. 7. μὴ ταφῆς νεκρὸν ἐξεῖργειν, ἀλλὰ καὶ γῆς αὐτοῖς ὅσον γε εἰς τὴν ὀσίαν προσεπιβάλλειν· μὴ θήκας, μὴ μνήματα ὅλως κατοικομένων κινεῖν. μὴ δεσμά, μὴ κακὸν μὴδὲν πλέον τῷ ἐν ἀνάγκαις προσεπιφέρειν. μὴ γονὴν ἀνδρῶν ἐκτέμνοντας, μὴ γυναικῶν ἀτοκίους καὶ ἄλλαις μηχαναῖς ἀμβλοῦν· μὴ ζῶους ἔμπαλιν ἢ κατέδειξεν εἶτ' οὖν ὁ θεὸς εἴτε τις καὶ νομοθέτης προσφέρεσθαι· μὴ σπέρμα ἀφανίζειν· μὴ γέννημα δολοῦν. 8. μὴ ζυγὸν ἄδικον ἀνθυποβάλλειν, μὴ χοίνικα ἄμετρον, μὴ νόμισμα ἄδικον. μὴ φίλων ἀπόρρητα ἐν ἐχθρῶ φαίνειν. ποῖ δὴ πρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῖν τὰ Βουζύγια ἐκείνα; ἀλλὰ δὲ πρὸς τούτοις ὅρα· μὴ παίδων διοικίζειν γονέας, μὴδ' ἂν αἰχμαλώτους ἔχῃς, μὴ γυναῖκα ἀνδρός, καὶ νομίμως ἐωνημένος ἤς δεσπότης. 9. ἢ που σεμνότερα καὶ μείζω ταῦτα, ἀλλὰ δὲ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα· μὴ νεοττιάν φησι κατοικίδιον ἐρημοῦν· μὴ ζῶων ἰκεσίαν οἷα ἔσθ' ὅτε προσφευγόντων ἀναιρεῖν, μὴ εἰ τι τῶν τοιούτων ἦττόν ἐστιν. οὐδενὸς ἄξια

ταῦτά γε εἶποις ἄν· ἀλλ' ὁ γε ἐπ' αὐτοῖς νόμος ἐστὶ μέγας καὶ πάσης ἐπιμελείας αἴτιος, καὶ αἱ προρρήσεις μεγάλαι καὶ ἀραὶ κατὰ τε ἐξωλείας, καὶ ὁ θεὸς αὐτὸς ἐπόπτης τῶν τοιούτων καὶ τιμωρὸς ἀπανταχοῦ.

10. Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν·

Ἔσθην δὲ ἡμέραν, εἰ τύχοι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μίαν ἀλλὰ πολλάς, καὶ ταύτας οὐκ εὐθὺς ἐφεξῆς ἀλλήλαις, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων, καὶ τούτων δὲ παρ' ἑπτὰ, κρατοῦντος ὡς εἰκὸς αἰεὶ τοῦ παρὰ τὰς βεβήλους ἔθους, μηδὲν ἂν παραβῆναι τῶν προστεταγμένων οὐ θαυμάζεις; **11.** ἄρ' οὐ πρὸς ἀσκήσεως μόνον αὐτοῖς τοῦτο ἐγκρατείας ἐστίν, ὡς ἐξ ἴσου καὶ δρᾶν τι πονοῦντας καὶ ἀνέχειν ἰσχύειν ἀπὸ τῶν ἔργων, εἰ δέου; οὐ δῆτα. ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔργου μεγάλου καὶ θαυμαστοῦ τινος ὤφθη δεῖν ὁ νομοθέτης αὐτοὺς μὴ τᾶλλα μόνον ἰκανοὺς εἶναι δρᾶν καὶ μὴ δρᾶν ὡσαύτως, ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν πατριῶν νόμων καὶ ἔθων ἐμπείρως ἔχειν. **12.** τί οὖν ἐποίησε; ταῖς ἐβδόμαις ταύταις ἡμέραις αὐτοὺς εἰς ταῦτὸν ἡξίου συνάγεσθαι καὶ καθεζομένους μετ' ἀλλήλων σὺν αἰδοῖ καὶ κόσμῳ τῶν νόμων ἀκροᾶσθαι τοῦ μηδένα ἀγνοῆσαι χάριν. **13.** καὶ δῆτα συνέρχονται μὲν αἰεὶ καὶ συνεδρεοῦσι μετ' ἀλλήλων· οἱ μὲν πολλοὶ σιωπῇ, πλὴν εἴ τι προσεπευφημῆσαι τοῖς ἀναγινωσκομένοις νομίζεται· τῶν ἱερέων δὲ τις ὁ παρῶν ἢ τῶν γερόντων εἰς ἀναγινώσκει τοὺς ἱεροὺς νόμους αὐτοῖς καὶ καθ' ἕκαστον ἐξηγεῖται μέχρι σχεδὸν δειλῆς ὀψίας· κακ τοῦδε ἀπολύονται τῶν τε νόμων τῶν ἱερῶν ἐμπείρως ἔχοντες καὶ πολὺ δὴ πρὸς εὐσέβειαν ἐπιδεδωκότες. **14.** ἄρ' αὖ σοι δοκεῖ ταῦτα ἀργούντων εἶναι καὶ οὐ παντὸς ἔργου μᾶλλον ἀναγκαῖα αὐτοῖς; τοιγαροῦν οὐκ ἐπὶ θεσμοδούς ἔρχονται περὶ τῶν πρακτέων καὶ μὴ διερωτῶντες οὐδὲ καθ' ἑαυτοὺς ὑπ' ἀγνοίας τῶν νόμων ῥαδιουργοῦσιν, ἀλλ' ὄντινα αὐτῶν κινεῖς καὶ περὶ τῶν πατριῶν διαπυνθάνη, προχείρως ἔχει καὶ ῥαδίως εἰπεῖν· καὶ ἀνὴρ γυναικὶ καὶ παισὶ πατῆρ καὶ δούλοις δεσπότης ἰκανὸς εἶναι δοκεῖ τοὺς νόμους παραδιδόναι. **15.** καὶ μὴν περὶ τοῦ γε ἔτους τοῦ ἐβδόμου ῥάδιον ὡσαύτως λέγειν, οὐ μὴν ταῦτὸν ἴσως. οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἀφεστᾶσιν, ὡσπερ ταῖς ἐβδόμαις ἐκείναις ἡμέραις, ἀλλὰ τὴν γῆν ἀργὴν ἀφιασιν εἰς τὰ μέλλοντα αὐθις εὐθηνίας χάριν· πολὺ γὰρ διαφέρειν αὐτὴν ἀνάπαυλαν λαβοῦσαν, εἶτα δὲ εἰς νέωτα γεωργεῖσθαι καὶ μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐργασίας κατεξάνθαι. **16.** ταῦτὸν δὲ καὶ περὶ τὰ σώματα ἂν ἴδοις συμβαῖνον εἰς ῥώμην· οὐ γὰρ δὴ πρὸς ὑγίαν μόνον διαλείμματα καὶ τινὰς ἀναπαύλας ἀπὸ τῶν ἔργων τοὺς ἰατροὺς προστάττοντας· τὸ γὰρ συνεχὲς καὶ μονοειδὲς αἰεὶ, μάλιστα δὲ ἐπ' ἔργων, βλάπτειν ἔοικε. **17.** σημεῖον δὲ· τὴν γὰρ αὐτὴν ταύτην γῆν εἴ τις ἐπαγγέλλοιτο αὐτοῖς ἐξεργάσεσθαι πολὺ μᾶλλον ἢ πρόσθεν τὸ ἔβδομον ἔτος τουτὶ καὶ τῶν καρπῶν πάντων συμπαραχωρήσειν ὅλων, οὐκ ἂν οὐδαμῶς δέξαιντο· οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν πόνων ἀνέχειν οἶονται δεῖν μόνον – καίτοι κἂν εἰ τοῦτ' ἐποιοῦν, οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ἦν, – ἀλλὰ τὴν χώραν αὐτοῖς ἀνεσίμ τινα καὶ ῥαστώνην εἰς ἀρχὴν ἑτέραν τῆς αὐθις ἐπιμελείας καὶ γεωργίας λαβεῖν. **18.** ἐπεὶ τί ἐκώλυε πρὸς τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος ἔτους αὐτὴν προεκδοῦναι καὶ παρὰ τῶν ἐργαζομένων ἐκείνων τὸν φόρον τοῦ ἔτους ἐκλέγειν; ἀλλ', ὡσπερ ἔφην, κατ' οὐδένα τρόπον οὐδὲν τῶν τοιούτων προνοία μοι δοκεῖ τῆς χώρας ἐκδέχονται. **19.** τῆς δὲ φιλανθρωπίας αὐτῶν καὶ τοῦτο μέγα ὡς ἀληθῶς σημεῖον· ἐπεὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἐκείνου τοῦ ἔτους ἀνέχουσι, τοὺς γινομένους καρποὺς οὐκ οἶονται δεῖν συλλέγειν οὐδ' ἀποτίθεσθαι μὴ ἐκ τῶν οἰκείων πόνων περιόντας αὐτοῖς, ἀλλ' ἄτε τοῦ θεοῦ παρεσχηκότος αὐτοῖς, ἀνείσης ἀπ' αὐτομάτου τῆς γῆς, τοὺς βουλομένους ἢ δεομένους τῶν τε ὀδοιπόρων καὶ τῶν ἄλλων ἀξιούσι μετὰ ἀδείας χρῆσθαι. **20.** καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλις σοι· τὸ γὰρ ταῖς ἐβδόμαις ἤδη τὸν νόμον αὐτοῖς στήσαι ταῦτα οὐκ ἂν ἐμὲ ἀπαιτήσῃς, ἴσως πολλῶν πολλάκις καὶ ἰατρῶν καὶ φυσιολόγων καὶ φιλοσόφων ἀκηκοῶς περὶ τούτου πρότερον, ἦντιν' ἄρα δύναμιν ἔχει πρὸς τε τὴν τῶν συμπάντων καὶ δὴ πρὸς τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν. οὗτος ὁ τῆς ἐβδόμης λόγος. **21.** Τοσαῦτα μὲν ὁ Φίλων.

Fragmentum II

Eusebius. Praeparatio evangelica

Liber VIII

18. Ἐπεὶ δὲ διεληλύθαμεν τὰ τε τῶν ἱερῶν νόμων παραγγέλματα τὸν τε τρόπον τῆς ἀλληγορουμένης παρ' αὐτοῖς ἰδέας, ἐξῆς ἂν εἶη καὶ τόδε ἐπισημήνασθαι, ὡς τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος εἰς δύο τμήματα διήρηται· καὶ τὴν μὲν πληθὺν ταῖς τῶν νόμων κατὰ τὴν ῥητὴν διάνοιαν παρηγγελμέναις ὑποθήκαις ὑπῆγε, τὸ δ' ἕτερον τῶν ἐν ἕξει τάγμα ταύτης μὲν ἠφίει, θειοτέρα δέ τινα καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπαναβεβηκυῖα φιλοσοφία προσέχειν ἡξίου θεωρία τε τῶν ἐν τοῖς νόμοις κατὰ διάνοιαν σημαινομένων. 19. ἦν δὲ τοῦτο φιλοσόφων Ἰουδαίων γένος, ὧν τὴν τοῦ βίου ἄσκησιν καὶ τῶν ἕξωθεν κατεπλάγησαν μυρίοι, τῶν δ' οἰκείων οἱ περιφανέστατοι καὶ μνήμης ἀλήστου κατηξίωσαν, Ἰώσηπός τε καὶ Φίλων καὶ ἕτεροι πλείους· ὧν τὰ πολλὰ παρὲς δείγματος αὐτὸ μόνον ἕνεκα τῆ τοῦ <Φίλωνος> ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεσθήσομαι μαρτυρία, ἣν περὶ τῶν δηλουμένων κατὰ πολλὰ τῶν οἰκείων ὑπομνημάτων τέθειται. τούτων δ' ἀπὸ τῆς <Ἵπερ Ἰουδαίων Ἀπολογίας> λαβὼν σύ γε ἀνάγνωθι ταῦτα·

11

1. Μυρίους δὲ τῶν γνωρίμων ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ἤλειψεν ἐπὶ κοινωνίαν, οἱ καλοῦνται μὲν Ἑσσαῖοι, παρὰ τὴν ὀσιότητά μοι δοκῶ τῆς προσηγορίας ἀξιοθέντες. οἰκοῦσι δὲ πολλὰς μὲν πόλεις τῆς Ἰουδαίας, πολλὰς δὲ κώμας καὶ μεγάλους καὶ πολυανθρώπους ὀμίλους. 2. ἔστι δ' αὐτοῖς ἢ προαίρεσις οὐ γένει – γένος γὰρ ἐφ' ἑκουσίοις οὐ γράφεται, – διὰ δὲ ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ἴμερον. 3. Ἑσσαίων γοῦν κομιδῆ νήπιος οὐδεὶς, ἀλλ' οὐδὲ πρωτογένειος ἢ μειράκιον, ἐπεὶ τὰ γε τούτων ἀβέβαια ἦθη τῷ τῆς ἡλικίας ἀτελεῖ συννεωτερίζοντα, τέλειοι δ' ἄνδρες καὶ πρὸς γῆρας ἀποκλίνοντες ἤδη, μηκέθ' ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος ἐπιρροῆς κατακλυζόμενοι μηδ' ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγόμενοι, τὴν ἀψευδῆ δὲ καὶ μόνην ὄντως ἐλευθερίαν καρποῦμενοι. 4. μάρτυς δὲ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ὁ βίος. ἴδιον οὐδεὶς οὐδὲν ὑπομένει κτήσασθαι τὸ παράπαν, οὐκ οἰκίαν, οὐκ ἀνδράποδον, οὐ χωρίον, οὐ βοσκήματα, οὐχ ὅσα ἄλλα παρασκευαῖ καὶ χορηγίαι πλούτου· πάντα δ' εἰς μέσον ἀθρόα καταθέντες κοινὴν καρποῦνται τὴν ἀπάντων ὠφέλειαν. 5. οἰκοῦσι δ' ἐν ταυτῷ κατὰ θιάσους ἐταιρία καὶ συσσίτια πεποιημένοι καὶ πάνθ' ὑπὲρ τοῦ κοινωφελοῦς πραγματευόμενοι διατελοῦσιν. 6. ἀλλ' ἐτέρων ἕτεροι πραγματεῖαι, αἷς ἐπαποδύντες ἀόκνως διαθλοῦσιν, οὐ κρυμὸν, οὐ θάλπος, οὐχ ὅσα ἀέρος νεωτερίσματα προφασίζόμενοι πρὶν δ' ἥλιον ἀνασχεῖν ἐπὶ τὰ συνήθη τρεπόμενοι δυομένου μόλις ἐπανίασι χαίροντες οὐχ ἦττον τῶν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἐξεταζομένων ἀγῶσιν· 7. ὑπολαμβάνουσι γὰρ ἅττ' ἂν ἐπιτηδεύουσιν εἶναι βιωφελέστερα καὶ ἡδῶ ψυχῇ καὶ σώματι τὰ γυμνάσματα καὶ πολυχρονιώτερα τῶν ἐν ἀθλήσεσι, μὴ συναφηβῶντα τῇ τοῦ σώματος ἀκμῇ. 8. εἰσὶ γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν γεηπόνοι τῶν περὶ σπορὰν καὶ φυτουργίαν ἐπιστήμονες, οἱ δὲ ἀγελάρχαι, παντοδαπῶν θρεμμάτων ἡγεμόνες, ἔνιοι δὲ σμήνη μελιττῶν ἐπιτροπεύουσιν. 9. ἄλλοι δὲ δημιουργοὶ τῶν κατὰ τέχνας εἰσὶν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ὧν αἱ ἀναγκαῖαι χρεῖαι βιάζονται παθεῖν, οὐδὲν ἀναβαλλόμενοι τῶν εἰς πορισμὸν ἀνυπαίτιον. 10. ἐκ δὴ τῶν οὕτως διαφερόντων ἕκαστοι τὸν μισθὸν λαβόντες ἐνὶ διδόσει τῷ χειροτονηθέντι ταμίᾳ, λαβὼν δ' ἐκεῖνος αὐτίκα τὰπιτήδεια ὠνεῖται καὶ παρέχει τροφὰς ἀφθόνους καὶ τᾶλλα ὧν ὁ ἀνθρώπινος βίος χρειώδης. 11. οἱ δ' ὀμοδίαιτοι καὶ ὀμοτράπεζοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰσὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσμενίζοντες, ὀλιγοδείας ἐρασταί, πολυτέλειαν ὡς ψυχῆς καὶ σώματος νόσον ἐκτρεπόμενοι. 12. κοινὴ δ' οὐ τράπεζα μόνον ἀλλὰ καὶ ἐσθῆς αὐτοῖς ἐστὶ πρόκεινται γὰρ χειμῶνι μὲν στιφροαὶ χλαῖναι, θέρει δ' ἐξωμίδες εὐτελεῖς, ὡς εὐμαρῶς ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ ἦν ἂν ἐθελήσῃ λαβεῖν, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐνὸς ἀπάντων καὶ τὰ πάντων ἔμπαλιν ἐνὸς ὑπείληπται. 13. καὶ μὴν εἴ τις αὐτῶν ἀσθενήσειεν, ἐκ τῶν κοινῶν νοσηλεύεται θεραπευόμενος ταῖς ἀπάντων ἐπιμελείαις καὶ φροντίσιν. οἱ δὲ δὴ πρεσβῦται, κἂν εἰ τύχοιεν ἀτεκνοὶ, καθάπερ οὐ πολὺπαιδες μόνον ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐπαιδες, ἐν εὐτυχιστάτῳ καὶ λιπαρωτάτῳ γῆρα τὸν βίον εἰώθασιν καταλύειν, ὑπὸ τοσούτων προνομίας ἀξιούμενοι καὶ τιμῆς ἑκουσίῳ γνώμῃ μᾶλλον ἢ φύσεως ἀνάγκῃ θεραπεύειν ἀξιούντων. 14. ἔτι τοίνυν ὅπερ ἢ μόνον ἢ μάλιστα τὴν κοινωνίαν ἔμμελλε διαλύειν ὀξυδερεκέστερον ἰδόντες γάμον παρητήσαντο μετὰ τοῦ καὶ διαφερόντως ἀσκεῖν ἐγκράτειαν. Ἑσσαίων γὰρ οὐδεὶς ἄγεται γυναῖκα, διότι φίλαντον ἢ γυνὴ καὶ ζηλότυπον οὐ μετρίως καὶ δεινὸν ἀνδρὸς ἦθη παλεῦσαι καὶ συνεχέσι γοητείαις ὑπάγεσθαι. 15. μελετήσασα γὰρ θῶπας λόγους καὶ τὴν ἄλλην ὑπόκρισιν ὥσπερ ἐπὶ σκιηῆς, ὄψεις καὶ ἀκοὰς ὅταν δελεάσῃ, διηπατημένων οἷα ὑπηκόων τὸν ἡγεμόνα νοῦν φενακίζει. 16. παῖδες δ' εἰ γένοιτο, φρονήματος ὑποπλησθεῖσα καὶ παρῶρησίας ὅσα κατ' εἰρωνείαν πρότερον ὑπούλως ὑπηνίττετο, ταῦτα ἀπ' εὐτολμοτέρου θράσους ἐκλαλεῖ καὶ ἀναισχυντοῦσα βιάζεται πράττειν ὧν ἕκαστον κοινωνίας ἐχθρόν. 17. ὁ γὰρ ἢ γυναικὸς φίλτροις ἐνδεθεῖς ἢ τέκνων ἀνάγκῃ φύσεως προκηδόμενος οὐκέτι πρὸς ἄλλους ὁ αὐτὸς ἐστίν, ἀλλ' ἕτερος

λέληθε γεγονώς, ἀντ' ἐλευθέρου δοῦλος. **18.** οὕτως γοῦν ὁ βίος ἐστὶν αὐτῶν περιμάχητος, ὥστ' οὐκ ἰδιῶται μόνον ἀλλὰ καὶ μεγάλοι βασιλεῖς ἀγάμενοι τοὺς ἄνδρας τεθήπασι καὶ τὸ σεμνὸν αὐτῶν ἀποδοχαῖς καὶ τιμαῖς ἔτι μᾶλλον σεμνοποιουσι.

19. Ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου κείσθω συγγράμματος.